

סוללים דרן

בונים חירות תודעתית

חוברת מאמרים

תוכן עניינים

<u>4</u>	<u>בעקבות הפסקת האש במלחמה עם איראן</u>	<u>1</u>
<u>6</u>	<u>שחיקת הממלכתיות והמוסר הכפול</u>	<u>2</u>
<u>9</u>	<u>יום השואה והסיפור של בולנו</u>	<u>3</u>
<u>11</u>	<u>לא אירוע נקודתי – אלא מדיניות: מחיקת המסורתיות מצה"ל</u>	<u>4</u>

מי אנחנו?

'סוללים דרך' הינו מיזם העוסק בתודעה והסברה שהחל לפני מספר שנים לאור הצורך להבין את המתרחש במרחב הציבורי באופן ענייני, ללא משוא פנים ומתוך שיח בוגר ומקצועי.

לאט לאט הצטרפו למיזם אנשים רבים, עד שכיום הקהילה הגיעה לכ-17 אלף חברים (!) שמקבלים מאמר בכל יום.

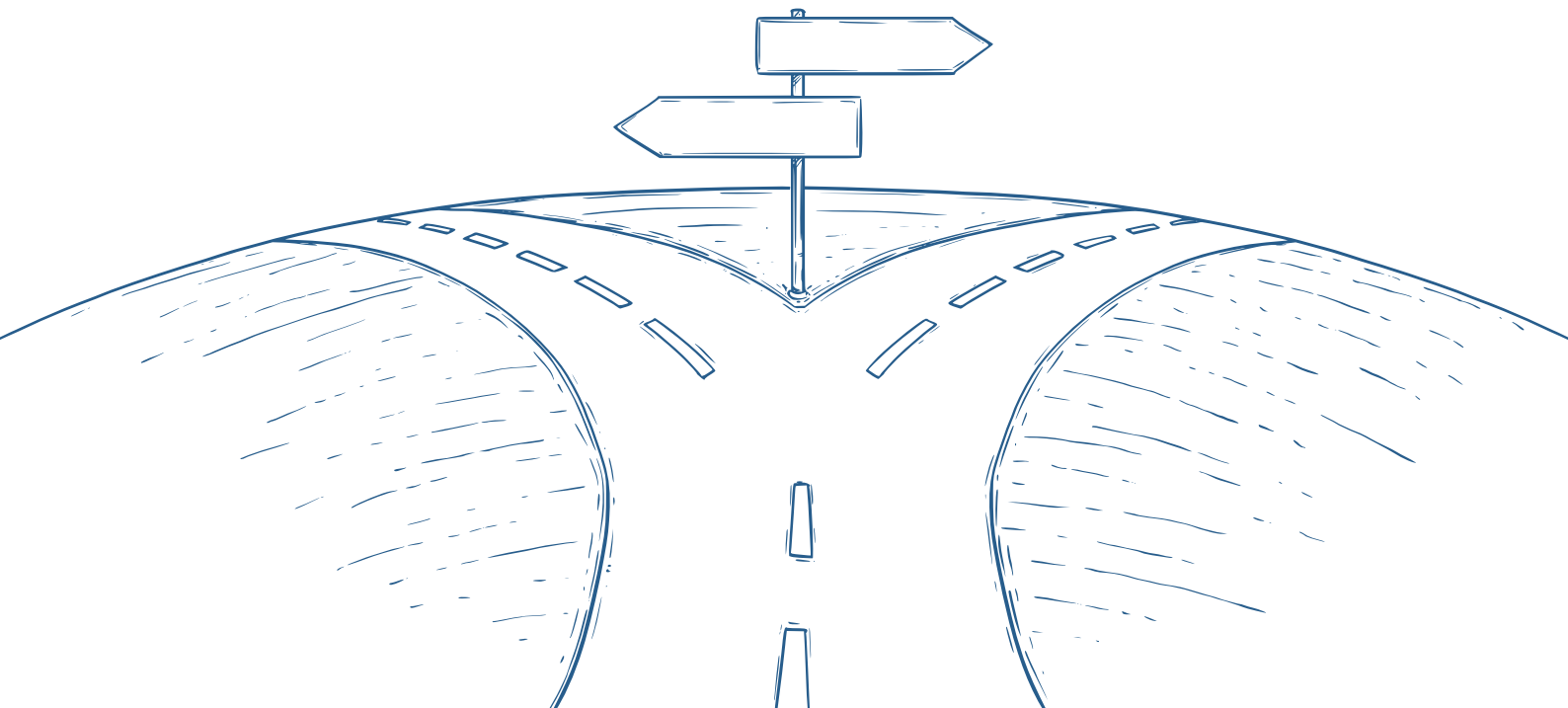
ב'סוללים דרך' אנו נוהגים לומר ש'אין לך דבר פרקטי יותר מתיאוריה טובה'.

כלומר, המיזם מאפשר לתחושות האינטואיטיביות הפשוטות של רבים, לעבור מתחושות בטן להמשגה ברורה ולתודעה סדורה. רק אדם בזה הופך להיות 'אקטיביסט' מדויק הפועל בהתאם לרוח לאומית, ציונית ויהודית.

אנו משתדלים לסקל את אבני הנגף מנהר החיים הישראליים על מנת לסייע בענווה לספינה הלאומית לנוע בבטחה ובגאון.

תגובות: ooffice@solelim-derech.co.il

להפצת החוברת: דניאל 052-757-5290

בעקבות הפסקת האש במלחמה עם איראן

אודי בן חמו

א. עצמו רגע עיניים ונסו לדמיין קרוב משפחה שלכם לאחר פציעה קשה, במחלקת טיפול נמרץ, ללא הכרה ולאחר תרדמה ארוכה.

לאחר תקופת התאוששות מלאת ייסורים, הוא עבר למחלקת השיקום של בית החולים, מנסה לקום ולעמוד על רגליו במאמצים אדירים. הוא זועק מכאבים, נושך שפתיים, בוכה חרישית, נופל, קם, שוב נופל ושוב קם ולאט לאט מצליח להתקדם.

כל התקדמות קטנה מלווה בשמחה עצומה של הפצוע ומעוררת השתאות בקרב הרופאים ובני משפחתו.

התהליך ארוך ומייגע, מלווה ברגעי שבירה והרבה רגעי אושר עילאיים.

משפחתו, חבריו, מכריו הרבים - כולם מתפללים להצלחתו, לרפואתו, להתקדמותו - גם אלו שהתפילה אינה שגורה על פיהם - כולם יחד בציפייה, אפילו תהיה זו התקדמות של מילימטר. כולם מחזיקים אצבעות ומנסים לעזור. **מי בסיוע ממשי ומי בעיניים הטובות המשדרות מסר פשוט האומר: 'כולנו יחד במאבק הזה'.**

ב. לעיתים מגיעים כל מיני חסרי טקט, ומתוך כוונות טובות טופחים על השכם ואומרים: "קטן עליך, שטויות, אל תעשה עניין, הכול תלוי בכוח הרצון שלך". לעיתים מגיעים כל מיני חסרי טקט, ומתוך כוונות טובות טופחים על השכם ואומרים: "קטן עליך, שטויות, אל תעשה עניין, הכול תלוי בכוח הרצון שלך".

במילים האלו הם כלל לא מסייעים, הם דוחפים בגסות, לא רואים את כל התמונה ואפילו מייאשים.

הרי קשה גם כך בתהליך המייסר הזה, ולא הכול תלוי רק ברצון טוב בלבד.

ג. כעת דמיינו אומה המתעוררת אט אט בתהליך איטי ומורכב במחלקת השיקום. זהו תהליך הקשה עשרות מונים מתהליך העובר על אדם פרטי.

ד. ברגעי נסיגת הפצוע, כלומר האומה, אין צורך להתייחס לכאלה שקופצים על המציאה ואומרים: "אמרנו לכם, הוא לא יצליח, אין לו סיכוי, ידענו שהוא חלש".

אנשים כאלה הם חסרי לב, חסרי אמון, חסרי אחריות וחסרי כל ראייה כוללת.

משיקוליהם הצרים בלבד כך הם מדברים, אין לדבריהם שום קשר למציאות המורכבת.

מבחינתם הרי היה אפשר לעצור מזמן.

כל
התקדמות
קטנה
מלווה
בשמחה
עצומה
של
הפצוע
ומעוררת
השתאות
בקרב
הרופאים
ובני
משפחתו

”
**איננו אנשים של
הכול או לא כלום.
יש מורכבויות
בחיים, ואויבו של
הטוב הוא, כאמור,
הטוב יותר**

הם לא מתעלים לגודל השעה, הם שותפים לחלחול רוח נכאים, דכדוך, רפיסות והבלטת כל חיסרון ומכשול, במקום תנועה הפוכה בדיוק של עידוד, דחיפה, סיוע, הירתמות ותפיסה אחראית.

ה. אם אנשים אחראים אתם ואינכם יודעים כיצד נכון להגיב, **נסו לחשוב איזו תגובה תסייע לאויב ואיזו לעם ישראל המיוצג על ידי ממשלה נתונה.**

אם האיראנים בשעה הזו מצטטים את ראשי האופוזיציה או כל מיני מחלישים שמימין לימין, שמבחינתם הכול תלוי אך ורק בנתניהו - אתם לא בכיוון. זה חשבון פשוט מאוד.

ו. עוד מוקדם להסיק מסקנות מההישגים וההצלחות לעומת מה שעוד ניתן היה לעשות. ברור שכל דבר מלבד החלפת השלטון הוא תחושת החמצה, אך אין הדבר תלוי בנו, אז כדאי להשתחרר מהר מהתחושות הללו.

איננו אנשים של הכול או לא כלום. יש מורכבויות בחיים, ואויבו של הטוב הוא, כאמור, הטוב יותר.

ז. הרבה טוב ראינו פה במלחמה עם איראן: גבורה, נחישות, אומץ והקרבה. מי פילל ומי דמיין מציאות שכזו. **לראות כעת רק את החיסרון במקום את ההישג, שכאמור עדיין לא ידוע מהו, זוהי כפיות טובה או לחלופין ילדותיות.**

כלפי ריבוננו של עולם, כלפי ההנהגה וכלפי הנושאים בעול ואלו שעמדו סביב מיטתו של עם ישראל בתהליך השיקום והתפלתו ועשו כל מאמץ להצלחתו.

ח. אנו עדיין במלחמה ארוכה. לא ברור עוד כלל לאן הדברים ילכו וכיצד יתפתחו. ראייה צרה ומחלישה במצב הזה היא איוולת ועוד תיזכר לדיראון עולם.

החוויה מתגובותיהם של המבקרים של קרוב המשפחה המנסה להשתקם עוד תיצרב לדורות ולא תישכח במהרה.

וכל אלו הקולות שסייעו, ייחלו, דחפו ועזרו גם הם עוד יבואו וייטלו שכרם בע"ה.

שחיקת הממלכתיות והמוסר הכפול

איתי אסמן

א. בעשורים הראשונים לקיומה של מדינת ישראל, טקס הדלקת המשואות בהר הרצל היה רגע של התעלות לאומית.

הוא היה קונצנזוס מזוקק, שביטא את המכנה המשותף הרחב ביותר של החברה הישראלית; **הצדעה למצוינות, לתרומה ולגבורה, ללא קשר לשיוך פוליטי.**

אולם ככל שחלפו השנים, ובמיוחד תחת ממשלות ימין, הטקס הפך מזירה של אחדות למגרש משחקים פוליטי אלים.

גורמים מסוימים בשמאל, בגיבוי תקשורתי רחב, **החלו לנהל קמפיינים שיטתיים של 'השמדת ערך' נגד כל דמות המזוהה באופן מובהק עם ערכי הימין, המסורת וההתיישבות.** וכך זה נמשך עד היום.

המטרה ברורה: לפרק את הממלכתיות ולהציג את בחירותיה של הממשלה כבלתי לגיטימיות מעצם הגדרתן.

השנה הופנה הזרקור לעברו של הרב אברהם זרביב.

הרב זרביב הוא גם דיין בבית הדין הרבני ותלמיד חכם גדול, אך הוא במיוחד דמות המגלמת את רוח התקופה בצורה המזוקקת ביותר.

כאיש מילואים, ששירת מאות ימים מאז פרוץ המלחמה, בחר הרב זרביב שלא להסתפק בתפקיד רבני עורפי והוא פעל כנהג D9 בחזית, בלב עזה.

הוא הפך לסמל של עוצמה ורוח עבור אלפי לוחמים.

הסרטונים שהפיץ מהשטח, שבהם שולבו דברי תורה על פרשת השבוע עם נחישות קרבית חסרת פשרות, **הרימו את מורל הלוחמים ברגעים הקשים ביותר.**

הכינוי 'הרב של עזה' נולד לא מתוך רצון ליחסי ציבור, אלא כביטוי

להערכה העממית העצומה לפועלו. הרב זרביב עצמו, בענווה, הבהיר שוב ושוב כי בהדלקת המשואה הוא אינו מייצג את עצמו אלא את לוחמי

הצמ"ה ואת מסירות הנפש של חבריו, העושים עבודה קשה חסרת זוהר וברק.

ב. מסתבר שדווקא המצוינות המעשית והחיבור לזהות היהודית הלוחמת הפכו אותו למטרה.

הקו המוביל של המבקרים היה, שמשאי משואה חייב להיות 'דמות בקונצנזוס' ולא 'דמות שנויה במחלוקת'. וכאן נחשף המוסר הכפול במלוא כיעורו:

השאלה המרכזית היא: מה הופך אדם ל'שנוי במחלוקת'?

התשובה, כפי שראינו במקרה זה, היא: הקמפיין עצמו.

כאשר דמות כמו חנה לסלאו, המזוהה עם עמדות שמאל קיצוניות ואף חתמה על עצומות נגד חיילי צה"ל, נבחרת להדליק משואה - השקט נשמר.

היא אינה נחשבת 'שנויה במחלוקת', פשוט משום שהצד הימני של המפה מכבד את הממלכתיות המיוצגת על ידי ממשלה נבחרת ולא מנהל נגדה

קמפיין דה-לגיטימציה אגרסיבי.

לעומת זאת, נגד הרב זרביב הופעלו כל הכלים: פניות למערכת המשפט, הגשת קובלנות ויצירת רעש תקשורתי מלאכותי שנועד לייצר 'פסלות

מדומה'.

השאלה המרכזית היא: מה הופך אדם ל'שנוי במחלוקת'? התשובה, כפי שראינו במקרה זה, היא: הקמפיין עצמו

”
**זוהי מניפולציה
שנועדה לייצר
תחושה שהמועמד
פגום, כשהאמת היא
שהעתירה עצמה היא
הכלי המייצר את
התחושה הזו**

ג. השיטה מוכרת היטב מתחומים אחרים, בעיקר במינויים של פקידים ממשלתיים ובקידום קצינים התקפיים במערכת הביטחון.

כותבים נגדו, מוגשת עתירה, המבקרים זועקים "היו נגדו כתבות ותחקירים בתקשורת", וכן "ראו, אפילו מערכת המשפט דנה בענייננו!"

זוהי מניפולציה שנועדה לייצר תחושה שהמועמד פגום, כשהאמת היא שהעתירה עצמה היא הכלי המייצר את התחושה הזו.

גם הטענה ש'היה צריך לבחור חייל אלמוני ולא חייל מוכר' היא דמגוגיה צרופה.

בכל שנה נבחרים קצינים ולוחמים מצטיינים, ותמיד ניתן לשאול 'למה הוא ולא אחר?'. השימוש בטיעון הזה במקרה של הרב זרביב נועד להסית לוחמים אלו נגד אלו ולייצר זעם ציבורי על בסיס פוליטיקת זהויות, תוך התעלמות מכך שהרב זרביב נבחר בזכות המלצות ופניות של אנשים שראו בו דמות מעוררת השראה.

ואגב, זה בסדר גמור גם לחשוב אחרת. אבל שוב, בלי דמגוגיה זולה וכלי להצטרף לקמפיין דה-לגיטימציה 'נאור'.

ד. הדבר המצער ביותר בתהליך הזה הוא, שגם גורמים בתוך הציונות הדתית נפלו למלכודת.

מי שרוממות הממלכתיות בגרונו, מוצאים את עצמם מאמצים את הנרטיב של השמאל הרדיקלי.

הם מפרשים בטעות את הרעש התקשורתי שמיעוט קולני מייצר כ'התנגדות רחבה מצד העם', ונכנעים ללחץ בשם הרצון להצטייר כ'מתונים' או 'מאחדים'.

במקום לעמוד בגאון מאחורי איש תורה, דיין ולוחם המייצג את השילוב הנכון של תורה ולחימה, הם נסוגים מפני קמפיין שמטרתו הסופית היא פגיעה בכל מה שהרב זרביב מסמל: ניצחון, זהות יהודית גאה ושירות צבאי מתוך שליחות אמונית.

מה קרה לכל ארגוני המילואימניקים הדתיים?

מדוע הם לא מגבים את האיש סביב הלינץ' התקשורתי שהוא עובר?

מתברר שוב שהכול פוליטיקה, וחשש של דתיים מסוימים להתעמת מול 'אליטה' קטנה, הבזה לעולם הערכים שלהם.

ה. הרב זרביב נבחר להשיא משואה משום שהוא משקף את הפנים היפות של עם ישראל במלחמה הזו.

המערכה נגדו אינה על התבטאות כזו או אחרת, אלא על עצם הלגיטימיות של דמותו ופועלו בלב הממלכתיות הישראלית.

הגיעה העת להפסיק להתנצל. להפסיק לנסות לרצות את אלו שממילא לא יתרצו, ולהחזיר את הכבוד למשיאי המשואות האמורים להביא לידי ביטוי את תעצומות הנפש של האומה כולה.

ואם יש מישהו שאינו מרוצה מהבחירה - הוא פשוט מוזמן לגייס את כוחותיו ולקדם משיאי משואות אחרים, שלדעתו הם אלה המעצימים את עם ישראל ומדינת ישראל.

עד אז - תעלה המשואה!

”
**המערכה
נגדו אינה
על
התבטאות
כזו או
אחרת, אלא
על עצם
הלגיטימיות
של דמותו
ופועלו בלב
הממלכתיו
ת
הישראלית**

יום השואה והסיפור של כולנו

עזרא הימן

א. הבריחה הגדולה מהזהות

האמירה של אהרן ברק שהובאה בקדימון לא היתה פליטת פה או הערה אגבית. זו גם לא הפעם הראשונה שהוא ביטא אותה. הוא רק חזר על משפט מכונן של משנתו, אותו כתב במאמר 'על תפקידי כשופט' לפני למעלה מעשרים שנה, כשמהפכת העריצות המשפטית מיסודו היתה עדיין בחיתוליה.

ברק מייצג תפיסה הרואה במציאות הלאומית, באשר היא, גרעין של נאציזם. בכל האדרה לאומית הוא 'מזהה תהליכים'. בכל רוב הוא רואה עריצות. זה הלקח שלו מהשואה. על זה בנויה כל תפיסתו.

זה לא קשור לגרמניה או לישראל. הנושא הוא 'הבנאליות של הרוע', וזה יכול לקרות לכל אחד. המערכת, אותה בנה כאן במשך שלושים שנה, מושתתת כולה על חשיבה מעוותת זו ביחס לשואה.

ברק רואה בשנאת ישראל דוגמה בלבד לגזענות, שנאת זרים והתנכלות למיעוטים, המאפיינת כל מציאות לאומית.

השואה, לשיטתו, לא קשורה באמת לעם היהודי; היא פשוט **יישום מתבקש של משוואה מתמטית חברתית. היא תוצר מדעי של רוב לאומי ומיעוט אתני.** לפי תפיסה זו, השואה פגעה בעם ישראל רק באופן מקרי, אך הלקח העיקרי שלה הוא אוניברסלי: ריסון הלאומיות. זה לא רק פרויקט משפטי, זה הרבה יותר: מדובר בחרדה קיומית מפני הזהות של עצמנו.

ב. על מה מתבוננים ביום השואה

השאלה לגבי אופן ההתבוננות על שנאת היהודים בכלל, ועל השואה בפרט, איננה חדשה. קבוצה מסוימת של יהודים ליברליים, שמקורם בעיקר ביהודי גרמניה לאחר תקופת ההשכלה, מתעקשת שאנטישמיות היא תופעה גנרית של רוב כלפי מיעוט, של גזענות כלפי הזר, של פגיעה בזכויות אדם כלפי האחר.

קבוצה זו סברה שהשנאה כלפי היהודים היא רק תוצאה של היותנו מיעוט זר ושונה בתוך עם אחר, ושהפתרון לשנאה זו הוא התבוללות תרבותית ופיזית, או לחילופין הקמת מדינה ככל המדינות.

קבוצה זו סירבה בכל מחיר לראות את השנאה האנטישמית כדבר מהותי כלפי יהודים באשר הם, כמיעוט או כרוב, כפרטים או כמדינה - בכל מצב שבו יהיו.

קבוצה זו סברה שהשנאה כלפי היהודים היא רק תוצאה של היותנו מיעוט זר ושונה בתוך עם אחר, ושהפתרון לשנאה זו הוא התבוללות תרבותית ופיזית, או לחילופין הקמת מדינה ככל המדינות

”
קבוצה זו רואה לפיכך
את האנטישמיות
כתופעה של מיעוט
יהודי בארצות נכר
בלבד, ולא מקשרת
אותה לחתירה תחת
קיומנו כעם בארץ
ישראל

קבוצה זו סירבה בעקשנות להכיר בשנאה ליהודים כאנטישמיות המכוונת ליעוד וזהות החתומים בעצם קיומנו, כזאת שלא ניתן לבטלה על ידי מחיקת הזהות, או הקמת מדינה ככל המדינות.

גם הרצל חשב שהקמת מדינת היהודים תחסל את המניע לאנטישמיות.

קבוצה זו רואה לפיכך את האנטישמיות כתופעה של מיעוט יהודי בארצות נכר בלבד, ולא מקשרת אותה לחתירה תחת קיומנו כעם בארץ ישראל.

זו הסיבה שהיא מייחסת סיבות רציונליות חלולות לכל מרכיב בסכסוך כאן.

ברגע שקבוצה זו תיווכח שהשנאה איננה קשורה לאדמה, העדר מדינה לאויב, הקו הירוק, 'אלימות מתנחלים', אופק כלכלי, או כל נימוק רציונאלי אחר - היא תאלץ להסתכל במראה, בבבואת הזהות היהודית שלה. היא תצטרך להכיר את זהותה היהודית כרכיב מהותי בעצמה, לא לברוח ממנה ולטשטשה. והיא תידרש להתחיל לאמץ אותה חזרה, ולהילחם עליה. ואת זה מסרבים בינתיים חברי הקבוצה הזאת לעשות בכל מחיר. עדיין הם בוחרים בפתרונות הישנים, שנוסו כבר בגרמניה - התבוללות תרבותית, האשמת היהודים השמרנים בבעיה, וניסיון להמציא כביכול 'יהודי חדש'.

ככל שתהיה קבוצה זו נחושה לברוח מזהותה, היא גם תתעקש לראות את שנאת ישראל כ"דוגמא גנרית של גזענות לזר, לאחר ולשונה", ותמשיך לחפש גזענות זו גם בתוך עצמה.

וזו הסיבה מדוע כל כך הרבה מקומות במדינת ישראל הפכו את יום השואה ל'יום כללי למאבק נגד גזענות' ו'שמירה על זכויות אדם'. זה הלקח והחזון של אהרן ברק.

אך עיסוק ביום השואה בלי עיסוק ביהודים ובשנאה ליהודים, והתעלמות מהמשמעות הדרמטית שלה עבורנו ועבור העולם כולו, פירושו הכחשת שואה ברמה העמוקה ביותר.

לא אירוע נקודתי - אלא מדיניות: מחיקת המסורתיות מצה"ל

מיכאל פואה - יו"ר בוחרים במשפחה

א. נותנים ידיים - האמנם?

הסרת הקליפ "נותנים ידיים" של הרבנות הצבאית אינה אירוע נקודתי. זה לא מקרה חד-פעמי, אלא חוליה נוספת בשרשרת. בצמרת צה"ל יש אג'נדה ברורה: **צמצום שיטתי של ביטויים מסורתיים-יהודיים במרחב הציבורי הצבאי.**

אין כאן איסור רשמי, אין פקודה כתובה. אבל המסר ברור. מה שמבטא זהות יהודית מסורתית - נדחק הצידה. הסיפור של השיר הוא דוגמה מובהקת: אין בו שום דבר שלא נאמר כבר בתכנים אחרים של הצבא. חיל החינוך פרסם סרטון זהה בתוכנו בשם "עטופה בשריון", המציג את דמות האישה התומכת, המחזקת, הנושאת בעול יחד עם הלוחם. **ההבדל בינו לבין הסרטון של הרבנות הצבאית איננו בתוכן, אלא במסגרת הערכית שממנה הוא נאמר.** וכאן בדיוק מתגלה הבעיה.

ב. הדרה במסווה של הכלה

בשם הממלכתיות המאחדת והמתחשבת, מתקבלת בפועל הכרעה חד-צדדית: הזהות המסורתית היא זו שצריכה להתכנס, להצטמצם, ולהיעלם מהמרחב הציבורי. **זו אינה הכלה - זו הדרה. כי הכלה אמיתית פירושה לאפשר ריבוי קולות:** גם חילוני וגם דתי, גם מודרני וגם מסורתי. אבל כאשר רק צד אחד נדרש "להוריד פרופיל" - מדובר במדיניות, גם אם היא לא מוצהרת.

ג. הפגיעה בלוחמים ובמשפחות

מי שמשלם את המחיר הם לא גופים מופשטים, אלא אנשים: - הלוחם שמגיע מבית מסורתי ומבין שהזהות שלו אינה רצויה במרחב הציבורי; - בנות הזוג והמשפחות, שהסיפור שלהם הוצג - ואז נמחק; - המשפחות שמרגישות שהערכים שעליהם גדלו אינם מקבלים מקום שווה. דווקא בשעה שבה החברה הישראלית מתמודדת עם אתגרים ביטחוניים כבדים, **נדרש חיזוק של כל מקורות הכוח, ולא מחיקה של מי שעומדים בחזית.**

”
ההבדל בינו
לבין הסרטון
של הרבנות
הצבאית
איננו בתוכן,
אלא
במסגרת
הערכית
שממנה הוא
נאמר

”
**אם הוא רוצה
להישאר צבא העם,
אם הוא רוצה לגייס
את הציבור החרדי,
הוא חייב לתת
מקום אמיתי
למסורתיות**

ד. מבחן האומץ של ההנהגה

שר הביטחון חייב לקחת אחריות ולהבין שהאירוע הזה הוא **מבחן, ולא של שיר אלא של זהות**. צה"ל לא יכול להרשות לעצמו להיות צבא שמוחק את הערכים הבסיסיים של העם, ומנסה להנחיל אג'נדה פרוגרסיבית במקומם.

אם הוא רוצה להישאר צבא העם, אם הוא רוצה לגייס את הציבור החרדי, הוא חייב לתת מקום אמיתי למסורתיות. לא רק לסבול אותה בשקט, אלא לכבד אותה בגלוי.

הצבא שלנו הוא נפלא, יש בו אנשים מסורים וכישרוניים באופן מדהים. אבל הניתוק של הפיקוד הבכיר מהערכים הבסיסיים של העם, של מי שעומדים בחזית, הוביל אותנו לכישלון המהדהד בשבת שמחת תורה התשפ"ד ולחוסר היכולת של הצבא להביא להכרעה במערכה. בראש הצבא חייבים לעמוד מפקדים מוכשרים, המחויבים לערכי העם היהודי ועושים זאת בראש מורם. רק הם יוכלו להוביל אותנו להכרעה.

מעבר לכך, יש כאן נקודה עקרונית נוספת:

עצם הבחירה של הרבנות הצבאית להפיק קליפ כזה מעוררת שאלה. הסרטון, המציג נשים בלבוש שאינן תואם את עולם הערכים המסורתי המובהק, הוא **מלכתחילה סוג של פשרה - ניסיון "להתאים" את המסר לקונצנזוס רחב יותר.**

דווקא משום כך, האבסורד זועק: גם כאשר הרבנות הצבאית כבר בוחרת ללכת כורת דרך, לרכך, להנגיש את המסר - גם אז זה לא מספיק. גם אז התוכן נפסל. במובן הזה, נדמה שהסרטון "נותנים ידיים" כלל לא היה צריך לצאת מהרבנות הצבאית מלכתחילה.

זהו בדיוק סוג התכנים שחיל החינוך אמור להפיק.

הרבנות הצבאית אמורה להביא קול אחר - ברור, נאמן לעצמו, שאינו מתנצל ואינו מטשטש את זהותו.

כאשר הקול הזה מתערפל - וגם אז נדחה - המסר חד עוד יותר: **הבעיה איננה בצורת ההצגה, אלא בעצם קיומה של זהות מסורתית במרחב הציבורי.**

ואת זאת על כולנו לתקן.